ფასი 10.000 მ.

ბახტრიონი

სტამბის მისამართი: სამხედრო სტამბა, ლორის—მელიქოვის ქ. № 3. ტელეფ. 8—61 განცხადების ფასი: სტრიქ. 20.000. ხელის მოწერა სამი თვით: 200.000 მ.

კვირეული სალიტერატურო და ინფორმაციის გაზეთი

№ 8 ორშაბათი 28 აგვისტო № 8

ნიკო ფიროსმან

ნახ. კირილე ზდანევიჩის

ნიკო ფიროსმან

მაგიური ხაზები:

დიდი თამარ. წაზრდა სინამდვილის. ლეგენდა უკვდავებით. კულტი მარადი ქალწულობის თუ ქალურობის. ღვთიურობის ვაზი. იისფერი თვალები.

წმინდა ნინო. ძალი ფუძო. ჯვარი ვაზის. ჯვარი თმებით ქალისა (ნინოსი თუ მარიამის). უნივერსალური სიმბოლო. ჯვარი: ტანჯვა. ვაზი: უკვდავება. თმები: სიტკბოს სირბილე. თემა ახალი ჰუმანის. მარადი ნუგეში.

გიორგი მერჩული. აღწერა წმინდა მამის გრიგოლ ხანძთელისა. ქრისტე და პანთეისტური დარბილება: ახალი მიწა. გენია ქართული სიტყვის. რასიული სიწმინდე ფორმების. პრობლემა ქართულის რენესანსის.

შოთა რუსთაველი. ლექსის თაური. ევნაური: ყოველთვის პრობლემა. წვალება. ბოლოს და ბოლოს? ფორმის უკან გაბედვა.

თეთრი გიორგი. ღმერთი და ქალური ხაზი. ქართული ლიონის. სათნო პროფილი. ჭაშვეთი. ლოცვა და სინაზე. თეთრი ქვები.

გიორგი საკაძე. გმირი შემმართებელი. ვერდატეული საქართველოში. გადავარდნა და მოვარდნა. ხმალი გადატეხილი. არმიები ევროპულ საქართველოსი. სიყვარული შორეულის. ბერი იოვან.

ვაჟა ფშაველა. ბარბაროსი რომელმაც გენიამ გაილეკა. მუდამ ქსინოფონ იმპერიის: თვალთა ზმანება. ქართული მთის. გველის მჭამელი.

ნიკო ფიროსმან. ველური და ბავშვი. მიწა ლელა. დაუშრომელი ძუძუები. ქართული ხელვა.

რვა ხაზი გენიალური: აქ იხსნება ქართული კულტურა. ასეთია ჩემი მიხედვა. (იხ. ჩემი დამზადებული წიგნი „საქართველო").

ამჯერად მხოლოდ ფიროსმანზე.

∴

ჯერ მოკლე ეკსკურსი. ევროპის კულტურის აბსიდონები: ჰამლეტის მოწყვეტილობა და ფაუსტის ლტოლვა. ევროპაში თითქო გაქრა მიწის სამო. შვილი მოწყვეტილია მშობელს და თვითონ უშვილოა. მიწის სიკვდილს თანდევს მარტოობა უკანასკნელი და ევროპის გენება უმთავრესად მელანქოლია არის. არ არის საკვირველი, თუ აქ დაიბადა სასტიკი წყურვილი პირველყოფილისა ანუ პირველ-მიწისა.

რუსსო მოუწოდებს „ბუნებასთან დაბრუნებას",—თუმცა ეს მოწოდება სანტიმენტალურია. ტოლსტოი მოუხმობს „გაუბრალოებისაკენ",—თუმცა ეს მოხმობა რაციონალისტურია. ხოლო უფრო მნიშვნელოვანია ორი ფაქტი: პოეტი პოლ კლოდელ მიდის ჩინეთში და აღმოსავლური სიცოცხლის რიტმით ანთყურებს თავის პოეტურ ხედვას. მხატვარი პოლ გოგენ მიდის ტაიტში და ველურებში ეზიარება მიწის სიქალწულეს. ორივეს შემოქმედება იღებს ახალს დენას.

ეს დენა მიდის გზით: პრიმიტივიზმი სირთულეს გავლის შემდეგ. აქ არის რაღაც ისეთი, რაც ჯერ მიუღწეველი და რაც კიდევ გამოსაცნობი.

ყოველ შემთხვევაში ევროპამ შეიცნო, რომ „ველურობა" არ არის უბრალო რამ. „ველური" პირველ ყოვლისა ბავშვია და ბავშვთან ყოველთვის არის ღმერთი. ყოველს მის ნაკვთისახის ბეჭედი „პირვანდელის", ფუძისა, პირველდაბადის, სწორის. აქ არის პირველთქმა, აქ არის გულუბრყვილობა, აქ არის ღმერთის სიახლოვე. ამისათვისაა, რომ ველურის ქმნილი ისეთი მძაფრი ექსპრესიით მოქმედობს: როგორც დიდი ლოდი, როგორც წყარო მაჯის სიმსხო, როგორც იომის ნაყარი რტოები. უმდავე მოგვაროს: მარადი ბავშვი და მარადი ღმერთი. ველურის მიერ გამოქმედილი თევზის ძვალზე შველი თუ მამონტი—ეს არის პირველი სიტყვა შემოქმედების მოხეთქილ ენის. ცხადია: ამ სიქალწულეს დაეწაფებოდა ევროპის ხელოვნება.

ხოლო აღსანიშნავია: ეს არ არის სირთულის „მოყირჭება", როგორც ბევრსა ჰგონია,—თანაბარ თქმისა:

„თეთრი პური მომწყინდა და შავზე უნდა გადავიდე". აქ უფრო სხვა ფენომენია: ნერვის უკანასკნელი გულახდილის და მოლოდინში შეილერადი გადინების: ბოლოს და ბოლოს ნერვმა ზეკალად ქაევის.

პრიმიტივიზმის გაძლიერებას არქეოლოგიურმა აღმოჩენებმაც შეუწყვეს ხელი. კრიტის კულტურა, ევანსის მიერ აღმოჩენილი, შთაგონებად გადაიქცა ევროპის ხელოვნებისათვის. მართლაც გასაოცარია, რომ იმდენი სამაჯური, რომელიც, ვინ იცის, შესაძლოა მშვენიერ ქალის ხელს ამშვენებდა. კრიტის კულტურის რომელიმე ნაშთი არ არის ისეთი სისრულის როგორც პრაქსიტელის ჰერმეს, მაგრამ მასში ბავშვის ხელი ღმერთითით არის მოქნეული: უდარდელი და სწორი. აქ არის მოაჯილოებელი დენა ქმედითი ენერგიის, რომელშიაც მოსჩანს ძველი ეგვიპტეც და გადაშლილი ჰელლადაც. თვითონ კრიტი გადარჩენილ კუნძულათ ეჩვენება კატასტროფულად დაღუპულ ატლანტიდისა.

∴

ნიკო ფიროსმან პრიმიტივისტია. არა იმ აზრით როგორც მაგალითად გოგენ. მას არ უნახია კულტურა. მას არ გაუვლია რომელიმე შკოლა. საეჭვოა, რომ მას რაიმე ტექნიკა გაეგოს ხაზისა თუ ხატვის. მით უფრო საოცნებოა მისი ფენომენი. ეგვიპტის უბრალო ფრესკა, ოქროთის რომელიმე ქოშა, ეტრუსკის ვაზა: ამ რიგში უნდა დაინახო ფიროსმანის ხატვა. მაშინ მისი ხილვა ნამდვილს მთავრობელობას გამოიცნობს.

მთავარი მოტივი ფიროსმანის არის ქართული „მიწა". მე არ შემიძლია მეორე სახელი დავასახელო, გარდა ვაჟა-ფშაველასი, რომელსაც ასე ეგრძნოს ეს მიწის „ლელობა", ლხინობა, ლოთობა, ქეიფები, ბავშვები, ცხოველები, ქალი—აქ არის ნამდვილი ფიროსმან. აქ არის მოცემული ქართული ტემპერამენტი: ხალისი, მზით დაფერილი. აქ თქვენ ვერ ნახავთ მელანქოლიას. აქ მხოლოდ სიცოცხლეა: ხალისით, გულახდით, ნაღვინით.

ნიკო ფიროსმანის პრიმიტივი არის უკანასკნელი „უშუალობა". ეს არ არის ფრაზა. ეს არის ონტოლოგიური ფაქტი. ზეკაცობა თუ ღვთიურობა მხოლოდ ასეთს „უშუალობაში" თუ მოიცემის. მისთვის არის ასე მძაფრი ექსპრესია ფიროსმანის ხატვის ხილვის. ფიქში ბატებთან, კრუხი წიწილებით, კალო,—რომელი სხვა ფაქტია,—ყველა ეს შთაგონების სრულყოფილება თვითონ: აქ თითქო შეავსა მოსაპობელია შთაგონებისა და მის განსხეულების შუა.

ფიროსმან აქ ველურია და თან ნამდვილი ბავშვი. საკვირველი არაა, თუ ღმერთიც მასთან არის. ჭეშმარიტად დიდი ხელოვანი.

შესაძლოა ბევრი სთქვა ფიროსმანის ხატვაზე როგორც „ხატვაზე". ფაქტურა, კომპოზიცია, ფერი, ტონი და სხვა მისი ხატვის, არც ერთი ეს არ არის „კულტურა"—გავლილი. მაგრამ აბსოლუტური უშუალობის გამო „კულტურის" გარეშე გამოხატული ხაზები თითქო იკარგებიან. რჩება მხოლოდ „ბუნება" უკანასკნელი დაჭერილი. ამისათვისაა, რომ ფიროსმანის ხატვა მოქმედობს როგორც პირდაპირ ნატეხი „ბუნების": წყაროს თვალი თუ ირმის ჩლიქი. ერთი რამ აღსანიშნავი: ფიროსმან ხატავდა უმთავრესად კლეონკაზე. ამისათვის მის ხატვას (მხატვარ დ. შევარდნაძის სიტყვით) განსაკუთრებული ფერი მიეცა. ეს ფერია ლადო გუდიაშვილის ნახატებში რომ შედის როგორც მთავარი ტონი.

უცნაურია თვითონ ბედი ფიროსმანის. თითქო იგი კი არ მოკვდა, არამედ დაიკარგა. თითქო მისთვის, რომ მისი ხატვა „უსახელოდ" დარჩენილიყო, როგორც ყოველი ნაყოფი დიდის პრიმიტივისა.

ხედავ ფიროსმანს—და გჯერა საქართველო.

გრიგოლ რობაქიძე

ნიკო ფიროსმანი

მთელი ხელოვნების და მწერლობის ისტორიაში ყველაზე უფრო მწუხარე და მეწამული სტრიქონებია დავიწყებული და გამორჩენილნი. მართალია ყველაზე უფრო ეს გზიოს ბრძნდება სახე მატერია, როცა ეხებოდა ფრანგ რომანტიკოსებს, მაგრამ ნამდვილათ რამდენი ყველა დიდ ერში ისეთი სახელები, რომელნიც საუკუნების შემდეგ აღმოჩენილი კიდევ ათრთოლებენ საუკუნებს. განა ჯერალი და საწყალი „შელიტა" ფრანსუა ვიიონი, კიდევ არ ათრთოლებს თვითეულ ხომალდეზე შოლდებს, განა მისი „ბალლადები" ალექსანდრიელ მწერლებს არ იწვევენ ცრემლებს. ქართულ მწერლობაშიც ვიღაც გადარჩენილნი შექსპირის სახელი დაუმორჩილებია ბესტერტინი.

ქართულ მწერლობის უბედურება ისიც არის, რომ აქ არ არის ანთება სახელისთვის. განა საქართველოში შეიძლება წარმოიდგინო, როცა უკვე მოხუცებული გარლანდები სტრიოფლა: ძმებო, ჩემო ცეცხლო ძმებო, განა ეს არის რაღაც მქონე „ლოცვებით". ეს მაშინ როცა ის გამოცხადებულ იქნა პოეტების მიერ და სიცოცხლე კი დალია საავადმყოფოში.

ჩვენშიც შეიძლება „ლისბოლი" ლამაზების მამინას. აქ საქმე დაწყება, რომ სახელი მხოლოდ არის, თუ გინდათ ეს გასინჯეთ იმ სახელებზე, რომლებიც აქამდის არ უწყებენ საქართველოს. მე არ ვლაპარაკობ ქართულ ისტორიაზე, სადაც შეიძლება აღმოჩენა სტამბამდელი ბალლადისა.

მხოლოდ ვალი ქართველებში გადანაცლის შეიძლება ნიკო ფიროსმანისა. მისი კანკანებული ორმაგლი ვით ემანველი, რომელსაც მან აქვს სიცოცხლე ანგარიში უკვე სიცოცხლეში მოუსწრო გამოჩენებს. კარდიგვით მისი მეტად

ილია ჭავჭავაძისგან ახალგაზრდობაში და გაიხსენეთ გრიგოლ რობაქიძის ლექცია მის სიცოცხლის დასასრულს, რომელმაც მეწამულით გაანათა პოეტის მწუხრი და უკანასკნელი გაბრძოლებით აისრულა დიდების ეტლზე. ალბად იმიტომ, რომ განვებას გადაწყვეტილი აქვს საქართველოს შერჩეს ყველა ატრიბუტი დიდი ერის, როგორც ბედნიერება გენიის დაბადების, ისე მისი დაკარგვა, ჩვენ დღეებში, უკვე დაწვრილმანებულ საქართველოში დაიკარგა ყველაზე დიდი გენია, ჩვენ თვალის წინ, ჩვენი დასწრებით, და ეს გენია იყო ნიკო ფიროსმანი.

იყო რაღაც სასწაული იმაში, რომ ეს ლეგენდა ნიკო ფიროსმანის იბადებოდა ჩვენ თვალწინ, მე აქამდისაც არ მჯერა, რომ ჩვენი დრო იყოს ასე ბედნიერი, ნიკო ფიროსმანი მართლა რომ ცისარტყელაა ჩვენი კულტურის წარღვნის. მაგრამ ბედისწერის თავის საკუთარ და იდუმალი გარდუვალობით თვითონ მის სიცოცხლეში ნიკო ფიროსმანს შეეხო მეორე გენია, რომელმაც არა ადამიანური წამებით იყიდა ეს სახელი რჩეულთათვის, თითქო მისთვის ირონია იყო აღმოეჩინა ის მხატვარი, რომელსაც საქართველოში არაფრად არ დაუჯდება ტრიუმფი, რომ ყველაზე წინ თვითონ გრიგოლ რობაქიძე გახდება მისი გეროლდი. ალბად ნიკო ფიროსმანმა წაიკითხა ეს პირველი წერილი გრიგოლ რობაქიძის მაგრამ ის ამას გაიგებდა?

მზემ რა იცის, ან ჩვენმა პლანეტამ რას ფიქრობდა მაზე ნიუტონი, ჩვენი ადამიანური გაგებით ნიუტონი უფრო წამებულია და უფრო გენია, თუმცა იმ სისტემებში რომელნიც მას აწვალებდენ ყველაზე უფრო ის გრძნობდა თავის ატომობას.

მე უფრო გამახარებოდა, რომ ნიკო ფიროსმანი, ჯერ არ იყოს აღმოჩენილი, ვინ იცის რამდენ ხანს მოუნდება კიდევ საქართველოს ლოდინი, რომ ასეთი ფუცხორი მაღანი კულტურის და შემოქმედების აღმოაჩინოს, სხვა არ იყოს საქართველოს გეოლოგია, უფრო შესასწავლია ვინემ ისტორია. ნიკო ფიროსმანს პირველად წააწყდა ერთი ფრანგი მოგზაური, შემდეგ მის აღმოჩენას დაესაკუთრენ ფუტურისტები ძმ. ზდანევიჩები, მათზე კიდევ ადრე დაწერილია ზემოთ ნახსენები წერილი, პირველი ტრანსპორტი ნიკო ფიროსმანის სურათების ამ ფრანგმა წაიღო, ყველაზე დიდი კოლექცია კიდევ ზდანევიჩებმა შეიძინეს, მხოლოდ შემდეგ შეუდგნენ ქართველები ნიკო ფიროსმანის ძებნას და დღეს საკმაოდ დიდი კოლექცია აქვს ეროვნულ გალერეას მხატვრებს ლადო გუდიაშვილს და დავით კაკაბაძეს და სხვა კერძო პირებს, მაგრამ კიდევ უფრო დიდი კოლექციები ინახებიან იმ სარდაფებში, სადაც სწერდა თვითონ ნიკო ფიროსმანი, და რომლის გენიასაც ასეთი გრძნობით ფლობდენ სარდაფების პატრონები, რომელთაც ბევრის გაგებით თითქო არც კი აქვთ გრძნობა, მაგრამ ეს არის ალბად ატავისტიური გავლენა გენიის.

იმიტომ, რომ ნიკო ფიროსმანი აღმოაჩინეს ზდანევიჩებმა, იმიტომ რომ მის სურათებში მართლა არის ის რაც აშორებს მას თანამედროვებს, მაგრამ ყოველ შემთხვევაში ნიკო ფიროსმანს დაერქვა ფუტურისტი.

ნიკო ფიროსმანი რასაკვირველია არ არის ფუტურისტი, ამ სიტყვის როგორც ცეხულის გაგებით, ამ სიტყვის თუნდა იმ უბრალო გაგებით, როცა ფუტურისტები ლუკმას არჩევენ მართლა ფოკუსნიკებს (ა. გრინბერგი). ნიკო ფიროსმანი ფუტურისტია და მომავლის ადამიანი, როგორც ფენომენი.

ჩვენ ქართველებს, რომ არ აღმოგვიჩნდნენ ხელოვნების მესტორიენი, არქეოლოგები, რომ არ იქნეს შესწავლილი და დაფასებული ბექა ოპიზარი, და სხვა ძველი ოსტატები დიდებული ფრესკების, ჩვენთვის საკმაოა, რომ თანამედროვენი დაინახავენ ნიკო ფიროსმანს.

ერს რომელსაც არ აქვს ისტორიული გენია, ასეთი სასწაული არ დაემართება. ყველა ვინც მოვა საქართველოში ისე აქებენ ნიკო ფიროსმანს, როგორც ჩვენ მზეს, ჩვენ მთებს, და ჩვენ ვენახს. აქ არ არის გიპერბოლა ტრუიზმის, უკეთესს შემთხვევაში ეს არის შეხარბება (ასე ეხარბებოდა სერგეი სუდეიკინს, რომელსაც არ სჯეროდა რომ ასეთ გენიას ჩვენ დროში კიდევ იძლევა ბედი).

მარტო ჩამოთვლა ნიკო ფიროსმანის სურათების და კატალოგი დაიჭერდა ერთ გაზეთს ამიტომ შეუძლებელია აქ წერა ნიკო ფიროსმანზე, როგორც, მხატვარზე, ამისთვის ჩვენ ვამზადებთ საკუთარ მონოგრაფიას' რომელსაც რომ არ დაემატოს რამე გარდა მისი სურათების შეკრების და რეპროდუქციებისა, მაინც იქნება მონუმენტალური და დიდი ისტორიის ფაქტი. აქ მინდა მხოლოდ აღვნიშნო, ის შეიძლება ელემენტარული ცნობა, რომ ბევრმა ქართველმა არ იცის რომ თანამედროვე მხატვრობას საქართველოში სულს უდგამს ნიკო ფიროსმანი, ლადო გუდიაშვილი, რაც უნდა დამოუკიდებელი არ იყოს მისი ნიჭი, ძირიან ფესვიან გამოდის ფიროსმანიდან, აგრეთვე სხვა ახალგაზრდა მხატვრები, რომელთაც მომავალი ეტყობათ. ნიკო ფიროსმანი ისეა როგორც თანავარსკვლავედი „დევის ნაფეხური" ან „იერუსალიმის გზა", რომელიც ყოველთვის გაანათებს დიდ გზას ხელოვნებაში; პირადათ ჩემ თავისთვის ეხლაც ვერ მიპატიებია, რომ შეძლება მქონდა პირადათ მენახა ეს ჯადოქარი, მახსოვს მან მხოლოდ ერთი წამით გაგვასწრო მე და პაოლო იაშვილი როცა კაფე დარბაზში მიიტანა თავის სურათი, რუსთაველი და თამარი"... ყველა ძიება შემდეგ მისი კვალის გახდა უიმედო, თითქო მას ყველა ნახულობდა, და ნამდვილათ კი ვერავინ გვიჩვენა ის კვალი და მე აქამდის აპოკრიფულად მიმაჩნია, რომ მან ლოთმა და ლატაკმა მიხეილის საავადმყოფოში დალია ყველაფრის დამტევი სული, სული რომელმაც ხელმეორეთ შვა საქართველო ვენახის, სიხოყვრის, ღვინის, პურის ბარაქის და ლამაზი ფაუნასი.

მისი „მამალი" ხელოვანთა სასახლეში თითქო პირველი ხვდება მზეს, თითქო პირველი გრძნობს საქართველოს დიდების მზეს, მისი ჟირაფები, ლომები, ირმები და ჯიხვები გარეული ტახები და ხარები ტყეში ხედავენ ტფილისს და ამშვიდებენ მის მოუდუ სახეს და სიფილისს.

და მე არ ვიცი, რომელი განათლებული პაპი ან მეცენატი მოურდა ისე თავის კოლექციას, როგორც დღე და ღამე მთვრალი სირაჯები, რომელთაც ყოველთვის თვალზე ცრემლი მოუვათ, როცა მოიგონებენ: საწყალ ნიკოლაის, რომელსაც ასე უყვარდა ლოთობა, და რომელიც ერთ ჭიქა ღვინოზე სწერდა თავის შედევრებს. ყველაზე უკეთესი ნიკო ფიროსმანის ნაწერებიდან, არც კი შეიძლება სარდაფიდან იქნენ ამოტანილი, იმიტომ რომ კედელზე არიან მიხატულნი; ეს არის „მიმფრინავი ხომალდები" რომელნიც სამუდამოთ აბრმავებენ თვალებს. მე მგონია, რომ ნიკო ფიროსმანი ჩვენ ყველას წინ ამართული ლეგენდაა, ბევრი მის ბიოგრაფიის დეტალებიდან ძლიერ ადგება, მაგრამ ყველაზე საინტერესოა მისი სახე, რომელიც მგავს ანატოლ ფრანსის პორტრეტს. ბედის ირონიამ ერთი მეორეს დაამსგავსა ადამიანები, რომელნიც ასე არ გვანან ერთმანეთს: სკეპტიკი ფრანსი, და დიდი ფანატიკი როგორც ადამი ნიკო ფიროსმანი.

მაგრამ მეთ უფრო კარგა პოეტისთვის ის გადავა პოეზიის ეპოსში, ის გადავა მითოლოგიაში; მგვერი პოეტი მოიგონებს

„თუ არ ვეწვიე სარდაფში ღამით,
დამემდურება ნიკო ფიროსმანი".
(გრ. რობაქიძე).

ნიკო ფიროსმანი არავის არ დაემდურება, მისმა გენიამ პირველ შობილ ქრისტიანებში არ იცის მწუხრი, ის მარად იქნება ქართულ „დღეობაში" (რომელიც მას ასე უყვარდა და რომლის [illegible] აქვს) ის მუდამ იქნება საიდუმლოთ კრიუნით ([illegible] ალორძინება) და მაშინ, როცა გადაშენდებიან სარდაფის პატრონები, რომელნიც იცნობდენ მას ნაირკვოთ, მათ მაგიერ ტფილისში, ახალ პარიზში, სადაც ათასზე მეტი იქნებიან ქართველი მხატვრები, მოიგონებენ ამ შეუდარ ლეგენდას, ლოთ ნიკოლაის, ჯადოქარ ოსტატს, და საქართველოს მზეს.

ტიციან ტაბიძე.

ნიკო ფიროსმანიშვილი დაიბადა 1860—68 წლებში კახეთში. 8 წლიდან ტფილისში ცხოვრობდა. გარდაიცვალა 1918 წელს, აღდგომა ღამეს. დასაფლავებული უნდა იყოს კუკიის წმიდა ნინოს სასაფლაოზე.

ქორწილი კახეთში

ნიკო ფიროსმანი

ნიკო ფიროსმანიშვილი

„მე ვეძებ ლოღიკურ განვითარებას იმისას, რასაც ჩვენ ვხედავთ და ვგრძნობთ ბუნების შესწავლის დროს, და ეს იმიტომ, რომ შემდეგ სისრულეში მოვიყვანო იგი და უ ბ რ ა ლ ო (კურსივი ჩემია) საშუალებებით ვაიძულო საზოგადოება იგრძნოს ის, რასაც განვიცდი მე და იყოს ჩემთან თანხმობაში. დიდი პიროვნებები, რომლებიც გვაღფრთოვანებენ ჩვენ, მხოლოდ ამას აკეთებდენ" (პოლ სეზანი მხატვარი). და კიდევ „მხატვარი არ უნდა იყვეს არც მეტის მეტი გაუბედავი, არც მეტის მეტი გულწრფელი და არც ბუნებას უნდა დაემორჩილოს გადამეტებით" (პოლ სეზანი).

ვინ შეედრება თანამედროვე მხატვრებიდან სახალხო გენიას ქართველ მხატვარს ნიკო ფიროსმანაშვილს საოცარი ლაკონიურობით, წერის გამოთქმით და შემჩნეოლებით? რა დიადი სანახაობაა ნიკოს კლიონკები ტფილისში მოწყობილ გამოფენებზე.

ჩვენ გვახსოვს მტრობა, დაცინვა და პროტესტები იმ ყურადღების გამო, რომელიც მიიქცია ამ საოცხოვო მხატვარმა. აი ამონაწერი იმ წერილიდან, რომელიც დაიბეჭდა გაზეთში იაკობ ნიკოლაძის, სერგეი სუდეიკინის, ილია ზდანევიჩის, ალ. წუწუნავას, ტიციან ტაბიძის და სხვათა ხელმოწერით. ყურადღება ფიროსმანისადმი არ არის სპეკულიაცია, ეს არის მცირე პატივისცემა მიძღვნილი ამ დიდ მხატვრის წინაშე, რომელმაც თანამედროვეთა სასირცხოდ მთელი თავისი სიცოცხლე გაატარა სარდაფებში და კაბაკებში. მისი სურათების შეძენა ცალკე პირების და აგრეთვე მთავრობის მიერ არის არა სპეკულაცია, არამედ გვიანი ცდა იმ ნაწარმოებთა გადარჩენის და შოვნისა, რომლებიც წარმოადგენენ ერის საამაყოს. ფიროსმანაშვილი ღირსია უკვდავების.

მისი კლიონკები შეადგენენ საქართველოს მომავალ მუზეუმის საუკეთესო დარბაზს. მისი ცხოვრება ღირსია ყურადღებით შესწავლისა".

[illegible] მაშინ სწერდა გრიგოლ რობაქიძე [illegible] გაზეთებში საქართველოს [illegible] მხატვარის შესახებ რომელსაც იგი „შოთა" [illegible] გვერდით აყენებდა.

დიახ! საქართველოს გენია თანდათან იმოსება დამსახურებულ დიდებით. საქართველოს მუზეუმი იძენს ნიკოს სურათებს. მისი მხატვრობის გავლენა ემჩნევა საქართველოს უნიჭიერეს მხატვარს ლადო გუდიაშვილს. მზადდება პოეტ ტიციან ტაბიძის მონოგრაფია. ხდება მისი სურათების შეკრება.

უკვე შეიძლება ითქვას დანამდვილებით, რომ მხატვარის საუკეთესო და უძვირფასესი სურათები გადარჩენილია დაღუპვას.

შეიძლება შემდეგი კოლექციების დასახელება: ეროვნული გალერეა, ხელოვნების სასახლე; კერძო მფლობელობიდან: გუდიაშვილი, კაკაბაძე, ტიციან ტაბიძე, ირაკლი მიქაძე, გიორგი ლეონიძე, ძმები ზდანევიჩები, პაოლო იაშვილი.

ვინ არის იგი, ეს არწივი, საქართველოს ხელოვნებას რომ მოუვლინა ბუნებამ მისი?..

ფიროსმანაშვილის ბიოგრაფია მარტივია და ტრაგიული ამასთანავე. ბავშობა გაატარა „იერეთში", რომელიც მდებარეობს ტფილისიდან სამხრეთ დასავლეთით 60 კილომეტრის მანძილზე. [illegible] მხატვარის მამა იწერდა [illegible] თორმეტი წლიდან სცხოვრობს ტფილისში, [illegible] ბავშვი შემთხვევით [illegible] და იწყებს ხატვას, შემდეგ მოდის ოცი წლის სამსახური რკინის გზების სამმართველოში შიკრიკის თანამდებობაზე და შემდეგ იწყებს ვაჭრობას რძის პროდუქტებით (მეცხრაასე წლების დასაწყისი).

ფიროსმანაშვილის დუქანი მოთავსებული იყო ქუჩაზე და მოხატული ძროხის სურათებით. პირველად კარგათ მიუდიოდა საქმეები, შემდეგ ცუდათ, ომმა კი სრულიად გაანადგურა და იწყება ფიროსმანაშვილის უსახლკარო ცხოვრება და ლუკმა პურის ძიება. მხატვრული მუშაობა არ ფასდება. 1912 წელში იგი უკვე წარმოადგენდა წელში გატეხილ ადამიანს, როცა მხატვრები მიხეილ ლე—დანტიუ და კირილ ზდანევიჩი წააწყდენ თავს ერთ ერთ დუქანში მის კლიონკას და ამიერიდგან დაიწყეს მის დანარჩენ ნამუშევარის მოძებნა. ფიროსმანაშვილის ნახვა და დახმარების აღმოჩენა შესაძლებელი გახდა იმავე წლის ზამთარში.

უკვე მოხუცი ჩიოდა თავის სილარიბეზე, მუშაობის პირობებზე, შემკვეთელთა უსინიდისობაზე და ითხოვდა დახმარებას. „ჩემთვის რომ მოეცათ ოთახი და საღებავები მე კიდევ ბევრ კარგ სურათს დავხატავდი", ამბობდა იგი. მხატვარი მოკვდა 1918 წელში მიხეილის საავადმყოფოში ნახევრად გიჟი და მისი საფლავი არავინ იცის დღესაც კუკიის სასაფლაოზე.

ფიროსმანაშვილის ღირსებას გვაოცებს მისი წერის სრულყოფა და ტექნიკური მიღწევანი. ამასთანავე ფიროსმანაშვილი თავისი ეპოქის კლასიკური გამომხატველია. ფიროსმანაშვილმა ნახა თანადროულ ეპოქის სტილი და ნახა მხოლოდ მან, ვინაიდან შეუძლებელია ამ ეპოქის უკეთესად გადმოცემა ვიდრე ეს შეძლო ნიკომ.

მხატვარის შემოქმედებითი სიმპატიის ძირი სპარსულ მინიატურაში, ქართულ ეკლესიების ფრესკებში და ორნამენტში არის მომწყვდეული.

ფიროსმანაშვილის სურათებს დასრულების მხრივ ჩვენ ვყოფთ სამ პერიოდად. პირველი დაახლოვებით შეიცავს 1898-და 1905 წლის შორის მოშწყვდეულ დროს. ამ დროის სურათებში უმეტესად ვიდრე სხვებში იხედება პრიმიტივი, და ეს უფრო ხაზ გასმით ემჩნევა ნატურისთან [illegible].

სურათის საერთო ტონი ნაცრისფერი რომელსაც ოდნავ სიყვითლე გადაკრავს. სურათი გარკვეულია და ტექნიკა არ არის ჯერ დასრულებული სრულიად. ამ პერიოდის სურათები ცოტაა შენახული.

მეორე, უკეთესი პერიოდი 1905—1915 წლამდე უფრო პროდუქტიულია. ამ ხანს განვითარებაში ფიროსმანაშვილის გენია ზენიტამდე [illegible], სურათები ტექნიკური ვირტუოზობით არის შესრულებული. მაგალითად მატარა სურათები „ბავშვი" დატოვებული წყნარად კლდეზე, [illegible] ოდნავ არის.

აი მეძავი, და აი ჩითი. სურათი $^1/_2$ საათში დახატული. კოლორიტი ხშირია, საღებავი ღია. სურათები მეტის მეტად გამომხატველნი და ლამაზები არიან. ფერი სახლერებამდეა გამოჩენილი, ფერები სრულია და პლასტიური, კომპოზიცია შეუცდომელი.

მესამე პერიოდი არ გვაკმაყოფილებს. სურათები კარტონებზე დახატული; ჩანს დაღლილობა, მოუსვენრობა. არც არის საკვირველი! მაგრამ გვხვდება შედევრებიც. ლირიზმა მხატვრის საკუთარი დროისა (შეგირდების საკუთრება „დათვები"). სამივე პერიოდის სურათები გამსჭვალულნი არიან ფერის, ფორმის, ხაზის და კომპოზიციის ძლიერი გრძნობით. ცხოვრების პულსი და ძლიერი ტემპერამენტი მიდის ტალღებათ და იპყრობს მხილველს დაუშრეტელი ენერგიით.

ფიროსმანაშვილის სურათები არ შეიძლება იყოს მოსაწყენი და მომაბეზრებელნი.

ფიროსმანაშვილის სურათები მრავალ რიცხოვანია. ივინი გაბნეულია ტფილისში და მის მიდამოებში. სიუჟეტი მრავალმხრივია. ნიკო ფიროსმანაშვილმა როგორც ფოკუსში შეკრიბა რევოლიუციის წინა პერიოდის მთელი მხარეები: დაწყებული ძველი ნახევრად დავიწყებული ადათებისა და გათავებული თანამედროვე ტიპებით.

აი ჩვენ წინ იშლება კახეთის ძველებური დღესასწაული. აი ყურძნის მოკრეფა, და მთელი რიგი უზარმაზარ ნახატებისა, რომლებიც სიგრძით 2 საჟენს აღწევენ, და რომლებიც გამოხატავენ ქეიფს ბალახზე ან სუფრაზე. მკაცრი შემოლი „თავისი დარაჯებით ელის" თავად ზარადეკის შეტევას. კიდევ მოქეიფე აზნაურები, თავადები და გლეხები ხელში ყანწებით მწვანე ან ქართული პეიზაჟის დამახასიათებელ ფონზე. მათ წინაშე გაშლილია სუფრები ქათმებით თევზეულობით, მწვანილით, პურით, ღვინით ტიკებში და დოქებში. ხშირად მოქეიფეთა შორის დახატულია სურათების პატრონების ან მათი მეგობრების პორტრეტები. და შემდეგ დიდი სურათები, რომლებშიაც იშლება საქართველოს ცხოვრება—ნადირობა, ქორწილი, ტიკებით დატვირთული ურმები, ცეკვა, მხიარულება, ბედნიერი და ნაყოფიერი ცხოვრება. და შემდეგ კიმოლის ნადირთა გალერეა, სადაც სიუცხოვოდ არის მოცემული და ახსნილი ხასიათი: ირემი, ლომი, ვირძი, ჟირაფი, ცხენი, ფრინველები. აქ არის გრძნობა ნადირის [illegible], წრის სიმძიმე, სისხლის მწოველობა და მიამიტობა მასთან. არის მთელი რიგი პორტრეტების-შოთა რუსთაველი (მრავალი), თამარ მეფე, თავადები ნაბდებში, კინტო, ძიძა ბავშვით ხელში, ბავშვები, მეთევზეები, ქალები და კაცები ეროვნულ ტანისამოსებში, მეძავი ქალი გაშლილი თმებით და მარაოთი ხელში. მრავალი პეიზაჟი, რომელთა შორის აღსანიშნავია ფუნიკულიორი და [illegible] არის აგრეთვე სასტუმროში ცხვარი და ნატიურ მორტები.

საგულისხმიერო სურათ „ვირიგი საიკარე ამარცხებს მტრებს" (ლეკაშვილის საკუთრება). შეუძლებელია ყველა სიუჟეტების ჩამოთვლა. იმ სურათებიდან, რომლებსაც მე ვიცნობდი დუქნებით და სარდაფებით, დაიკარგა საბოლოოდ შემდეგი: ილუსტრაციები შოთა რუსთაველის „ვეფხის ტყაოსნისა" (დუქანი „დარდიმანდი" ვორონცოვის ხიდთან), რიგი პორტრეტებისა, პეიზაჟები—ტფილისის ძველი სხვა და სხვა სახეები კლიონკაზე, (მილიუტინის ქუჩა), ტიპები, მოქეიფეები და სხვა (იქვე). შესაძლებელია ამ სამწუხარო სიის შევსება კიდევ.

როგორც ყოველ მხატვარს ისე ნიკო ფიროსმანიშვილსაც ჰქონდა სუსტი ნახატები—ეტიუდები ან პირდაპირ სუსტები,—მაგრამ ასეთი სურათები მის [illegible] ძალიან ცოტა იქნება 3—4 [illegible], მაგრამ არ უნდა დავივიწყოთ პირველ ყოვლისა, რომ მხატვარი იყო „სამოქვა", არსად არ უსწავლია (არ ყოფილა არც ერთ სამხატვრო შკოლაში), მეორე—მისი მუშაობის პირობები არ არის შედარებელიდან გასაწევი და მესამე ის, რომ წავლ თავის სი

[illegible]

საქართველოს პოეტები აფიცხეთ ფიროსმანაშვილი!

საქართველოს მხატვრები აფიცხეთ ფიროსმანაშვილი!

ქართველო ხალხო ადიდე ფიროსმანაშვილი, ვინაიდან შენ ამით ადიდებ თვით ლამაზ საქართველოს.

მხატვარი კირილ ზდანევიჩი

ფიროსმანი სარდაფებში

[illegible]

6. დათვი
7. ჯორი
8. ბავში ჯორზე
9. შოთა რუსთაველი
10. თამარ დედოფალი
11. ქართველი დედაკაცი ბავშვით
12. [illegible]
13. [illegible]
14. [illegible]
15. [illegible]
16. [illegible]

[illegible]

1) ქალი კვერცხებით ხელში
2) დაჭრილი ხალდათი
3. [illegible]
4. [illegible]
5) კურდღელი (2)

ფიროსმანის უკანასკნელი დღე

[illegible]

გიორგი ლეონიძე

ბიოგრაფიული ცნობები

(ხატვარი მხატვარ დიმიტრი შევარდნაძისაგან)

[illegible]

ფიროსმანი მხატვართა საზოგადოებაში

[illegible]

გიორგი ლეონიძე

[illegible]

ფიროსმანის სურათები

[illegible]

ნიკო ფიროსმანის გამოფენა

[illegible]

მონოგრაფია ნიკო ფიროსმანზე

[illegible]

ს. ს. ს. რ. ფინანსთა კომისარიატის
დიდი ლატარია

საქართველოს დამშეულთა სასარგებლოდ

პირველი მოგება . . . . 500 მილიონი
მეორე . . . . 150 „
მესამე . . . . 50 „
ქართული ბონებით

ბილეთი ღირს მხოლოდ . . . . . 100.000 მან.
კუპონი „ „ . . . . . 25.000 „
—ხვედრი მოგების მიღება 48 საათში.—

გათამაშება მოხდება თბილისში დეკემბრის 10-ს ა. წ.

მოგებათა დასაფარავად გადადებულია 1.200000000 მან.

ბილეთების შეძენა შეიძლება: ყველა ბანკებში, კავშირებში, კლუბებში, ყველა საკრედიტო კოოპერატიულ და სხვა დაწესებულებებში.
კრ. 149.

ლატარიის მომწყობი კომისია.

ამიერ კავკასიის რესპუბლიკათა რკინის გზების მთლიანი სატრანსპორტო მომსმარებელი საზოგადოება

ზაკტპო

მისამართი: ტფილისი პლეხანოვის პრ. № 138. ტელეფონი: ქალაქის № 1—76; სამსახურისა № 11.

ძირითადი თანხა 1.500.000 მან. ოქროთი

აწარმოებს ოპერაციებს:

1. ექსპორტი და იმპორტი შინაგანი და საზღვარგარეთისა
2. სასწრაფო და ხელსაყრელი რეალიზაცია ყოველგვარ სავალიუტო საქონლისა როგორც: აბრეშუმი, მატყლი, ფრიზონი, აბრეშუმის პარკი, ბამბა, ბეწვეული, ხე—ტყე და სხვა
3. ამიერ კავკასიის ნაწარმოებთა რეალიზაცია, რ. ს. ფ. ს. რესპუბლიკის საზღვრებში, როგორც: ხილეულობა, ღვინო, კონსერვები ყველი და სხვა
4. ბითუმი გაყიდვა პირველ საჭიროების საქონლისა როგორც: ფქვილი, შაქარი, ჩაი, ყველი, ერბო, საპონი და სხვა
5. ყოველგვარი საკომისიო ოპერაციები

საკუთარი წარმოებანი

1. კარაქისა 2. საპნისა 3. სარძევე 4. ყველისა 5. კონსერვისა; 6. თევზეულობისა 7. წამლებისა და სხვა სასოფლო—სამეურნეო და საქარხნო—სადამრეწველო წარმოებანი:

წარმომადგენლობანი და კონტორები.

კონსტანტინოპოლი: სპარსეთი—ბეიტერგაზ. **ბათუმი**—მიხეილის ქ. № 6. **ბაქო**—მილიუტინის ქ. № 3. **კავკავი**—ზარიინის ქ. № 10. **არმავირი**—ფოსტის ქ. № 93 **როსტოვი**—სადოვაია ქ. № 13. **მახკოვი**—ნიკიტინის ქ. № 13.

ხაუბნო ფილიალური განყოფილებები (უ. ს. ტ. პ. ო.).

ბათუმი, სამტრედია, შორაპანი, ხაშური, ტფილისი, განჯა, ავლაბარი, ბაქო, დარუბანდი, ალექსანდროპოლი, ნახიჩევანი.

მთავარ ტყავკავშირი
ს. ს. ს. რ. ს. მ. უ. ს.

თბილისი ვორონცოვის ქ. № 82 ტელეფონი 3—08.

ტყავკავშირის უწყებაში

ტყავეულოვის ქარხნები
პიჯეების ფაბრიკები
ფეხსაცმელების ქარხნები
სასარაჯო საუნაგირო და ტანისაცმელის სახელოსნოები

მიიღება შეკვეთა ტყავეულ და ქეჩების ნაწარმოების როგორც არმიისა, ისე საზოგადოებრივ და კერძო დაწესებულებათა საჭიროებისათვის.

განყოფილების მაღაზიებში (სომხური ბაზარი, №№ 8 და 62)

ეძლევა ყველას ბითუმად და ცალობით ყოველნაირი ფაბრიკატები თავის წარმოების.

ამიერ-კავკასიის რკინის გზათა სამმართველო

ამით აცხადებს, რომ გარდა ამ ჟამად მოქმედ თბილისისა და ბათუმის ქალაქის სადგურებისა, 1-ლ აგვისტოდან ა. წ. მუშაობას იწყობს

ბაქოს ქალაქის სადგური

ქალაქის სადგურები აწარმოებენ შემდეგ ოპერაციებს: ბილეთების გაყიდვას როგორც ადგილობრივ ისე პირდაპირ მიმოსვლის მატარებლებზედ და შემდეგ დღეების მატარებლებზედ, რომლებიც გადიან არა უგვიანეს ერთი კვირისა, ყველა სისწრაფის და მიმოსვლის ბარგის და ტვირთის მიღება და გაცემა როგორც ქალაქის სადგურზედ ისე სახლებში, მაღაზიებში, საწყობებში და საერთოდ ქალაქის ფარგლებში.; მოზიდვა ბარგის და ტვირთის სადგურიდგან სახლებში, მაღაზიებში და სხ. ქალაქის ყველა ნაწილებში. ოპერაციები სწარმოებს ყოველდღე დილის 9 საათიდგან საღამოს 3 საათამდის. კვირა და უქმე დღეს—10 საათიდან 11 საათამდის. შეკვეთა ტელეფონით.

ეკონომიური სამსახური
ამიერ კავკასიის რკინის გზ.

იწვევს 28 აგვისტოს დღის ხმას მსურველებს ვისაც უნდა აიღოს რემონტი.

აჯიკაბულის ყინულის მკეთებელ ქარხნის ტეხნიკური წყობის

განცხადებების მიღება და ცნობების მიწვდენა ხდება მმართველობის გამცივარ (**Холодильный ОТД**) განყოფილებში ოთახი № 57.

ამიერ-კავკასიის ს.ს.რ. რკინის გზათა სამმართველო.

ამით აცხადებს, რომ 20 აგვისტოს 1922 წელს

დილის 12 საათზედ

სამმართველოს შენობაში დანიშნულია შეჯიბრება ბუფეტების, ვაგონრესტორანების, სავაჭრო-კარავის და საპარიკმახეროების გაცემაზედ შემდეგ სადგურებზედ:

ბუფეტები სადგურებზედ: შორაპანი, ინჩხარი და ზესტაფონი (I და II კლ.) ვაგონ-რესტორანი № 16 რომელიც დაზნდევს 1. მატ. № 5 და 6 ბაქოს და ბათუმის შუა.

სავაჭრო კარავი: სადგ. ამამლო.

საპარიკმახეროები: სადგ. ხაჩმასი და სადახლო.

განცხადებები 10.000 მ. სადერბო მარკით შეტანილ უნდა იქნეს დახურულ კონვერტით წარწერით ამიერკავკასის სამმართველოს საბჭოს 20 აგვ. შეჯიბრებისთვის განცხადებასთან თანდართული უნდა იყოს წინასწარ ბეს კვიტანციები შემდეგი რაოდენობით: ბუფეტები და რესტორანები 1.000.000 მ., სავაჭრო კარავი 200.000 მ. და საპარიკმახერო—100.000 მ.

დაწვრილებით ცნობების მიღება შეჯიბრების შესახებ ეკონომიურ სამსახურის კომერციულ ნაწილში ყოველ დღე 10—2 საათამდე კვირა და უქმე დღეების გარდა.

ამიერ-კავკასიის რკინის გზათა სამმართველო

21 აგვისტოს იწვევს იმ პირთ, ვისაც სურთ მიაწოდონ რკინის გზას ფანჯრის მინები რაოდენობით 1,5 მილიონი კვადრ. ფუტამდე, სისქით 2—3 მილიმ.

მინების მიწოდების მსურველებმა უნდა წარადგინონ წერილობითი განცხადება, ჩადებული კონვერტში, ფასის ჩვენებით და მინების მიწოდების პირობების აღნიშვნით შემდეგი მისამართით: თბილისი, სამმართველო—ამიერ-კავკასიის რკინის გზების სამეურნეო მატერიალურ ნაწილის (служба) უფროსს.

განცხადებები უნდა ჩაეშვან ხსენებულ ნაწილის კანტორასთან არსებულ ყუთში აღნიშნულ ვადაზე ან გადაეგზავნონ ფოსტით დახურულ კონვერტში ზემოაღნიშნულ მისამართით შემდეგი წარწერით: „21 აგვისტოს კონკურენციისათვის“.

ცნობების მიღება შეიძლება ყოველ დღე დილის 9 საათიდან ნაშუადღევის 3 საათამდე: 1) ტფილისში: სამეურნეო-მატერიალურ ნაწილის მომარაგების განყოფილებაში, 2) ბათუმში ამიერ კავკასიის რკინის გზების ბათუმის მატერიალურ საწყობის ხელმძღვანელთან.

ნება დართ. სამხ. ცენზ. 3000. სამხედრო სახელმწ. კომისარიატის სტამბა.